

7. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 02.10.2023).

8. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

О. О. Чубара,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Роль літературного краєзнавства у процесі формування художньо-естетичних цінностей учнів початкових класів

"Державний стандарт початкової освіти" так визначає мету початкової ланки: всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2]. У процесі реалізації магістральних завдань початкової школи зростає роль літературного краєзнавства, яке сприяє: поглибленню знань учнів про культуру, історію та традиції рідного краю; вихованню любові та шанобливого ставлення до природи; власній самореалізації учнів; культурному й національному самовияву; формуванню у школярів стійких переконань щодо цінності життя; розвитку потреби самопізнання та самовдосконалення тощо.

Предметом дослідження літературного краєзнавства є діяльність місцевих письменників, літературних об'єднань, гуртків, а також перебування в регіоні вітчизняних і зарубіжних літераторів, відображення краю в красному письменстві, мемуаристиці. При цьому зв'язки письменників із місцевістю досліджують комплексно й за біографічними даними, тематикою творчості, прототипами образів-персонажів, описом подій, що там відбувалися, картинами побуту й природи, відтворенням місцевого колориту тощо [3].

У сучасній освіті літературне краєзнавство відіграє значущу роль у процесі розвитку художньо-естетичних цінностей учнів, особливо в початковій школі. Гармонійно поєднуючи в собі елементи красного письменства, літературознавства та історії рідного краю, літературне краєзнавство сприяє формуванню загальнокультурної компетентності, критичного мислення, естетичного смаку та стійких читацьких інтересів сучасних школярів.

У статті представлена спроба визначення ролі літературного краєзнавства у процесі формування художньо-естетичних цінностей молодших учнів.

Завдяки літературному краєзнавству діти можуть ознайомитися з культурним набутком і рідного краю, і всієї країни. Ця галузь включає в себе й

місцевий фольклор, і твори вітчизняних класиків та сучасних авторів. Робота з текстами допомагає учням пізнати історію, традиції та цінності нашого народу, що є важливим для формування національної ідентичності та патріотизму. Також літературне краєзнавство сприяє розвитку мовнокомунікативної компетентності учнів.

На думку Олени Задосенко, мета уроків літературного краєзнавства – опанування учнями глибинної сутності спадщини митців рідного краю, реалій дійсності, сприйняття й шанування їхнього художнього доробку, плекання почуття гордості за славних краян [4].

Читання та обговорення літературних творів письменників-земляків розширює словниковий запас учнів початкових класів, збагачує їх мовлення розмаїтими мовностилістичними засобами, поліпшує вимову. Крім того, вивчення літературного краєзнавства сприяє розвитку аудіювання, розуміння тексту, а також удосконаленню навичок виразного читання.

Пам'ятаймо і про високий етичний потенціал, закладений у кращих літературних творах краян, адже художні тексти часто несуть дітям значущі моральні послання та важливі життєві уроки. Аналізуючи твори, обговорюючи вчинки персонажів, учні вчаться доброти, чесності, взаєморозуміння та толерантності. Це сприяє вихованню моральних цінностей і формуванню етичного ставлення до інших людей. Робота з літературними текстами вимагає від школярів використання окремих елементів літературознавчого аналізу твору, формування навичок критичного мислення. Молодші учні навчаються оцінювати сюжети, персонажів та їх поведінку тощо. Діти вчаться й обмірковувати непрості життєві ситуації, робити обґрунтовані висновки та оцінювати вчинки літературних героїв.

Літературне краєзнавство надає можливість дітям сприймати та цінувати мистецтво слова. Молодші учні вчаться розрізняти красу в літературних текстах, відчувати гармонію між словом та образом. У такий спосіб в дітей формуються естетичні смаки та художній світогляд. Також літературне краєзнавство може стати важливим чинником формування художньо-естетичних цінностей школярів.

На думку Валентини Витюк та Оксани Данилюк, вивчення літератури рідного краю формує в молодших учнів чіткіші уявлення про всю літературу, про прекрасне в мистецтві і має всі можливості для формування художніх цінностей молодших школярів. Науковиці справедливо вважають, що літературно-краєзнавча робота полегшує для дітей процес сприймання красного письменства, а також допомагає школярам глибше зрозуміти мистецькі цінності та зорієнтуватися в різносторонньому мистецькому світі [1, с. 345].

Доречно застосований педагогом краєзнавчий матеріал може сприяти як зацікавленості учнів новою темою, так і кращому закріпленню й систематизації вже вивченого; забезпечувати усвідомлене набуття учнями знань; урізноманітнювати самостійну роботу; поглиблювати зв'язок навчання з реальним життям; розширювати уявлення учнів про оточуючий світ.

Спираючись на зазначені функції краєзнавчого матеріалу, педагог реалізує його потужні виховні можливості:

- патріотичне виховання учнів через формування в них почуття гордості за свою материзну й народ, інтересу до минулого й сучасності рідного краю, до національних традицій;
- естетичне виховання дітей через формування спостережливості та вміння сприймати красу рідного довкілля. Таке виховання школярів формує в них відповідальне ставлення до рідної природи та людської праці, бажання долучитися до природоохоронної діяльності.

Отже, літературне краєзнавство є важливим чинником формування художньо-естетичних цінностей учнів початкової школи. Вивчення літературних творів краян сприяє розвитку в дітей патріотичних почуттів, розширює їх художній світ та сприяє вдосконаленню мовних навичок. Такий комплексний підхід допомагає школярам збагатити власний культурний досвід і стати творчими особистостями. У контексті сучасної освіти літературне краєзнавство є невід'ємною складовою процесу формування особистості та громадянина, готового до активного співтворення культурного та соціального середовища.

Список використаної літератури

1. Витюк В., Данилюк О. Слово як засіб формування художньо-естетичних цінностей молодших школярів у процесі вивчення літератури рідного краю. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : збірник наукових праць. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 343–348.
2. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2023 р.).
3. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-55784> (дата звернення: 1.10.2023 р.).
4. Задюченко О. Особливості вивчення літератури рідного краю у школі. *Донецький Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка*. Т. 23. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=20013> (дата звернення: 17.10.2023 р.).